

BYLA JEDNOU JEDNA ŘEKA

Diane
Setterfieldová

Vyšehrad

*Temný příběh
o břehu Temže*

Byla jednou jedna řeka

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

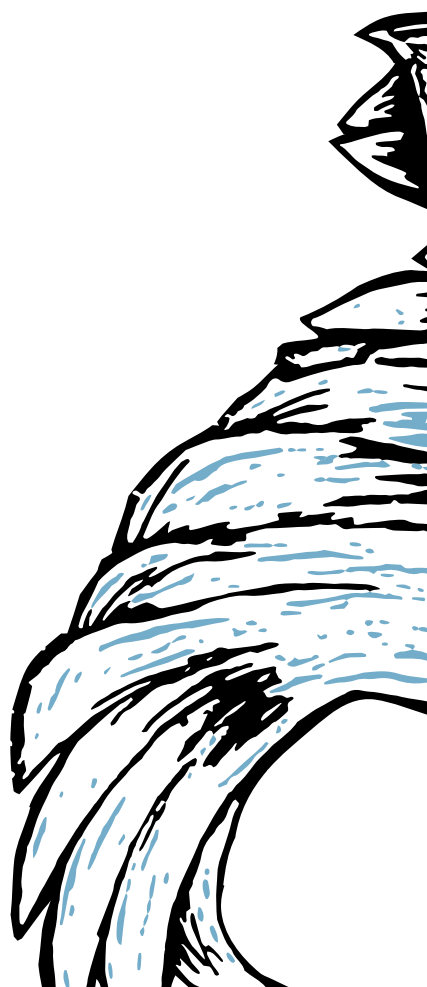
Diane Setterfieldová
Byla jednou jedna řeka – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Diane Setterfieldová

BYLA JEDNOU
JEDNA REKA

Diane Setterfieldová

BYLA JEDNOU JEDNA ŘEKA

Vyšehrad

*Mým sestrám Mandy a Paule.
Bez vás bych to nebyla já.*

Cricklade.

Ashton
Keynes

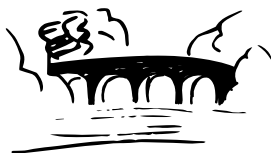
Kemble
Trewsbury Mead
(pramen řeky
Temže)

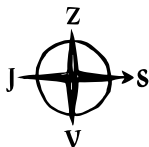
TEMŽE

Od Cricklade
po Oxford

Inglesham
• Buscot
Lihový
ostrov
• Lechlade
• Kelmscott
Easton
Hastings
• Radcot

• Bampton

0 1 2 3
míle

• Godstow
• Oxford

ČÁST
PRVNÍ

Příběh začíná...

 Byl jednou jeden hostinec a ten si pokojně hověl na břehu řeky Temže v Radcotu, jeden den pěší chůze od pramene. V době, kdy se tenhle příběh odehrává, bývala na horním toku Temže spousta báječných hostinců a v každém jste dostali pití, ale kromě obligátního světlého piva a cideru nabízel každý z nich nádavkem ještě něco zvláštního. U Rudého lva v Kelmscottu si potrpěli na muziku: lodníci hráli na housle a sýraři k tomu tklivě pěli o ztracené lásce. V Ingleshamu měli hostinec U Zeleného draka, tabákem načpělé místo k rozjímání. Kdo byl hráč, přišel si na své U Jelena v Eaton Hastings, a kdo se rád pral, nenašel lepší místo než U Pluhu hned na kraji Buscotu. V hostinci U Labutě v Radcotu měli jinou specialitu. Tam se chodilo, protože se tam vyprávělo.

Hostinec U Labutě byl hodně starý, možná ze všech nejstarší. Skládal se ze tří stavení: to jedno bylo staré, druhé tuze staré a třetí ještě starší. Jednotlivé budovy spojovala došková střecha, která je všechny kryla, lišejník, který rostl na starých kamenech, a břečťan, který se plazil po zdech. V létě přijížděli výletníci po nové železné dráze, najali si v hostinci U Labutě pramici nebo lehký člun a pak strávili odpoledne na řece s lahví piva a svačinou. V zimě však chodili do hostince jenom samí místní a scházeli se uvnitř v šenku. Byla to prostá místnost v nejstarší části hostince

s jednoduchým oknem proraženým v silné zdi. V denním světle vyhlíželo na most a na řeku, proudící jeho třemi vzosnými oblouky. V noci (a tenhle příběh začíná v noci) se most stápl v černi a jen uši zaznamenaly tichý a neurčitý šum velikého množství plynoucí vody, potom jste rozpoznali pás tekuté temnoty proudící za oknem, která se sune a vlní, temně prodchnutá jakousi jen jí vlastní, z nitra prýstící energií.

Nikdo doopravdy neví, jak se v hostinci U Labutě zrodila tradice vyprávění, ale možná že to mělo co dělat s bitvou o most v Radcotu. V roce 1387, pět set let předtím, než začíná tenhle příběh, se srazily u radcotského mostu dvě velké armády. Těžko už říct, jaké a proč, ale výsledkem bitky byli tři padlí: rytíř, sluha a kluk, a na osm set duší se ztratilo, utopilo se na útěku v močálech. Ano, to je pravda. Osm set duší. To je tedy příběh. Jejich kosti leží tam, kde se teď prostírají lány řeřichy. Okolo Radcotu pěstují řeřichu, sklízí ji a posílají na lodích do města, ale nejedí ji. Je hořká, stěžují si, hořká, až to hrdlo stáhne; a pak, kdo by chtěl jíst trávu, která žije z duchů? Když se takováhle bitva strhne u vašeho prahu a mrtví vám otráví pitnou vodu, je jenom přirozené, že si o tom budete znovu a znovu vykládat. Silou opakování se naučíte vyprávět. A pak, když je krize zažehnána a vy obrátíte pozornost jinam, co bude přirozenější než uplatnit nově získanou dovednost na další příběhy? Celých pět set let se tu dosud pětkrát nebo šestkrát za rok při zvláštních příležitostech vypráví příběh bitvy u radcotského mostu.

Hospodskou U Labutě byla Margot Ockwellová. Co lidská paměť sahá, patřil hostinec U Labutě vždycky Ockwellovým, patřila jim patrně po celou dobu své existence. Podle zákona se její majitelka jmenovala Margot Blisssová, protože byla vdaná, ale zákon se hodí do města; tady v hostinci U Labutě zůstala Ockwellovou. Margot byla šikovná ženská, už hodně přes padesát. Dokázala zdvíhat sudy bez

pomoci a měla nohy tak bytelné, že si nemusela nikdy ani na chvíličku sednout. Povíдалo se o ní, že ve stoje dokonce i spí, ale porodila třináct dětí, je tudíž jasné, že si sem tam lehnout musela. Byla dcerou poslední majitelky a před ní vedly hostinec její babička a prababička a nikomu nikdy nepřipadalo divné, že tu hospodu vedou ženské. Tak to tam zkrátka chodilo.

Manželem Margot byl Joe Bliss. Narodil se v Kemble, dvacet pět mil proti proudu, co by kamenem dohodil od místa, kde Temže vyvěrá ze země tak teničkým pramínkem, že sotva zemi smáčí. Blissové mají hodně široké hrudníky. Rodí se malí a neduživí a většina z nich umře, než stihne dospět. U Blissů bývaly děti, když se vytahovaly do délky, pořád tenčí a bledší; než jim bylo deset, obyčejně vypustily duši. Některé to nedotáhly ani do dvou let věku. Ti, kdo dětství přežili – a mezi ně patřil Joe – bývali v dospělosti menší a útlejší, než lidé obvykle bývají. V zimě jim často chřestilo v hrudi, teklo jim z nosu a slzely jim oči. Bývali laskaví, hleděli vlídně a často se hravě usmáli.

Když bylo Joeovi osmnáct, byl sirotek nezpůsobilý k fyzické práci. Odešel z Kemble, aby si hledal štěstí jinde, aniž tušil jak a kde. Z Kemble se dá jít mnoha směry a člověk může leckam do světa, ale řeka vede sama; člověk by musel být pěkně zvrácený, kdyby jejímu tahu nepodleh. Joe došel do Radcotu, a že měl žízeň, zastavil se tam, aby se napil. Mladík působil křehce, zplihlé černé provázky vlasů kontrastovaly s jeho bledostí, seděl, nikdo si ho nevšímal, ucucával ze svého piva, obdivoval dceru hospodského a vyslechl si nějaký ten příběh. Shledal, že to má něco do sebe, takhle si posedět mezi lidmi, kteří rozprávějí nahlas příběhy, jež sám nosí v hlavě od dětství. Když nastala chvilka ticha, otevřel ústa a spustil „To byl jednou jeden...“

Joe Bliss toho dne pochopil, že je to jeho osud. Temže ho přivedla do Radcotu a v Radcotu už zůstal. Stačila troška

cviku, aby zjistil, že mu z úst plynou příběhy všeho druhu, ať už to byla pověst, historie, tradice, lidová povídačka nebo pohádka. Dokázal svým pohyblivým obličejem vyjádřit překvapení, obavy, pochyby, úlevu a další pocity stejně jako kterýkoliv herec. A co teprve to jeho obočí, nádherně černé a stejně výmluvné jako jeho slova. Stáhlo se, když se stalo něco náhlého, škublo sebou, když nějaký detail zasloužil více pozornosti, a vyklenulo se, když postava nebyla, čím se být zdála. Kdo sledoval jeho obočí, věnoval pozornost jeho složitému tanci, všiml si všech možných věcí, které by mu jinak byly unikly. Joe si zvykl popíjet U Labutě a za pár týdnů se naučil, jak očarovat svoje posluchače. Učaroval i Margot – a ona jemu.

Koncem měsíce se Joe vydal na šedesát mil dlouhou cestu, na místo docela vzdálené od řeky, kde se zúčastnil soutěže ve vyprávění příběhů. Přirozeně vyhrál první cenu a utratil celou výhru za prsten. Přišel domů popelavý únava, týden proležel v posteli. Nakonec si klekl a požádal Margot o ruku.

„No, nevím...“, povídala její matka. „Umí vzít za práci? Umí si vydělat na živobytí? Postará se o rodinu?“

„Koukni se na kasu,“ namítla Margot. „Všimni si, o co živějc tady máme, co tu Joe začal povídat ty svoje příběhy. Považ, kdybych si ho nevzala, mami. Třeba by k nám už nepřišel. A co pak?“

To byl fakt. Lidi začali chodit do hostince častěji a z větší dálky a seděli tam delší dobu, aby si vyslechli Joeovy historky. A objednávali pití. Hostinec U Labutě vzkvétal.

„Ale chodí sem tolika silnejch, pěknějch mladejch mužskejch a koukaj po tobě – nebyl by nákej z nich pro tebe lepší?“

„Jenomže já chci Joea,“ stála si na svém Margot. „Mám ráda příběhy.“

Tak bylo po jejím.

To se odehrálo čtyřicet let před tím, než začal tenhle příběh, a Margot s Joem zatím měli velikou rodinu. Za dvacet let přivedli na svět dvanáct robustních dcer. Všechny měly po Margot husté hnědé vlasy a bytelné nohy. Vyrostly z nich ženské krev a mléko, bezstarostně veselé a věčně v dobré náladě. Teď už jsou všechny vdané. Jedna byla trochu buclatější a jedna drobátko tenčí, jedna o kapánek větší a jedna zas menší, jedna malounko tmavší a jedna zase víc blond, ale v každém jiném ohledu byly všechny tak podobné své matce, že je štamgasti nedovedli rozeznat. Vypomáhaly v hospodě, když tam bylo živo, a všichni jim říkali Malé Margotky. Když se Margot a Joeovi narodily všechny ty holky, jejich rodinný život se jaksi zklidnil; oba si mysleli, že Margot už má svá plodná léta za sebou. Ale pak byla zase a už naposledy s outěžkem; narodil se jim Jonathan, jediný syn.

S tím krátkým krčkem a obličejem jak měsíček, s mandlovýma očima s přehnaně zešíklým očním záhybem, s roztomilým nosíkem a oušky, s jazýčkem, který se zdál do té věčně se smějící hubinky příliš veliký, nevypadal Jonathan jako ostatní děti. Jak rostl, bylo stále jasnější, že se od nich liší i v ostatních ohledech. Teď mu bylo patnáct, ale zatímco se jiní chlapci v jeho věku nemohli dočkat, až z nich budou mužští, Jonathan byl spokojený. Byl přesvědčený, že bude navždy žít v hospodě se svou matkou a s otcem, a po ničem jiném netoužil.

Margot byla dosud silná a pohledná ženská a Joe měl pořád tmavá obočí, i když vlasy už mu zbělely. Bylo mu teď šedesát, což je na Blisse docela dost. Lidé přičítali věk, jehož se dožil, tomu, že se o něho Margot tolik starala. V posledních letech býval občas tak slabý, že někdy zůstal dva tři dny v posteli, oči zavřené. Nespál – ne, v těch chvílích pobýval na místech mimo spánek. Margot brala jeho ubývání sil s klidem. Udržovala oheň, aby bylo v domě sucho,

napájela ho chladným vývarem, česala mu vlasy a uhlazovala mu obočí.

Druzí se znepokojovali, když ho viděli v tak povážlivém stavu, že v něm sotva bublá dech, ale Margot to nevyvádělo z míry. „Žádný strachy, ten se zmátoří,“ řekla by vám. A zmátořil se. Byl to Bliss, v tom to bylo. Prosákla do něho řeka a rozblátila mu plíce.

Nastal slunovrat, nejdelší noc roku. Celé týdny se už krátily dny, napřed postupně, pak kvapem, teď už byla tma v půli odpoledne. Když se prodlužují hodiny měsíčního svitu, má jejich mechanické odbíjení na lidi znepokojující účinek, to je dobře známo. Klímají v poledne, sní za úsvitu a s doširoka rozevřenýma očima zírají do černočerné tmy. Je to čas kouzel. A jak se hranice mezi dnem a nocí ztenčují a vytrácejí, děje se to nejinak i mezi světy. Sny a příběhy se mísí s prožitým, mrtví a živí o sebe zavadí, když přicházejí a odcházejí, minulost a přítomnost se dotýkají a překrývají. Mohou se stát neočekávané věci. Měl slunovrat své prsty v tom, co se stalo v hostinci U Labutě? To posoudíte sami.

Teď už víte všechno, co potřebujete vědět, a příběh může začít.

 Tu noc se sešli u Labutě sami stálí hosté. Větším dílem kopáči šterku, pěstitelé řechy, lodníci, ale byl tady i Beszant, opravář lodí, a taky Owen Albright, který před půlstoletím odjel po řece k moři a před dvaceti lety se vrátil jako boháč. Teď měl artritidu a jen silné pivo a dobrý příběh mu dokázaly zmírnit bolesti kloubů. Seděli tam, až se z oblohy vytratilo světlo, obraceli do sebe sklenky a dávali si je dolévat, vyklepávali si dýmky a znova si je nacpávali čpavým tabákem – a vykládali si příběhy.

Albright se zase pustil do historie bitvy o most. Za pět století už každá historka zvětrá a vyčichne, vypravěči pak pátrají, čím by ji oživil. Určité části ustálila tradice – armá-

dy, jejich střet, smrt rytíře a jeho sluhy, osm set utonulých – ale klukův konec k nim nepatřil. Nevědělo se o něm nic, jen to, že v Radcotu u mostu byl kluk a že tam umřel. Ta meze-
ra podněcovala fantazii. Pokaždé když U Labutě přišla řeč na neznámého kluka, přivolali ho z mrtvých a přisoudili mu novou smrt. Za ta léta umíral nesčetněkrát, stále bizarněji a zábavněji. Když máte vyprávět příběh, naložíte s ním, jak uznáte za vhodné – i když běda návštěvníkovi Labutě, jenž by se o to pokusil. Co vytěžil sám kluk ze svého pravidelného zmrtvýchvstání, to se už nedozvíme, jenže vstávání z mrtvých nebylo u Labutě zas tak vzácné. Což je údaj hodný zapamatování.

Ten večer Owen Albright vykouznil kluka v hávu mladého komedianta, který chodil bavit vojáky, když čekali na rozkazy. Žongloval s noži, podkluzoval v bahně a okolo něho pršely nože a zabodávaly se do vlhké země, ale ten poslední ho zasáhl přímo do oka a zabil ho – těsně předtím, než bitva vůbec začala. Tato novinka vzbudila pochvalnou odezvu, rychle ztišenou, aby mohl příběh pokračovat; od toho místa už běžel dál jako pokaždé.

Potom nastalo ticho. Nehodilo se hned vyrukovat s novou historkou, než všichni náležitě strávili tuhle.

Jonathan pozorně naslouchal.

„Já vám chci vyprávět příběh,“ ozval se pak.

Usmíval se – Jonathan se usmíval v jednom kuse –, ale působilo to tklivě. Nebyl hloupý, ale škola ho mátl a druhé děti se mu smály, že se divně chová a divně vypadá, a tak to po pár měsících vzdal. Nenaučil se číst ani psát. Zimní štamgasti byli na Ockwellovic kluka i se všemi jeho úlety už zvyklí.

„Tak do toho,“ pobídl ho Albright. „Vykládej!“

Jonathan se rozmyšlel. Otevřel ústa a plný napětí čekal, co z nich vypadne. A ono nic. Tvář se mu nakrabila smíchem a ramena otřásala bujarým veselím.

„Nemůžu!“ vykřikl, když zas chytil dech. „Já to neumím!“
„Tak snad někdy příště. Trošku si to nacvičíš a my si tě potom poslechneme, až ti to půjde.“

„Vyprávěj ty, tati,“ řekl Jonathan. „Tak spust!“

Joe byl zase po jednom ze svých záchvatů poprvé v zimním šenku. Byl pobledlý a celý večer mlčel. Nikdo nečekal, že by v tomhle stavu něco vykládal, ale na synovu výzvu se mírně usmál a pohlédl do horního rohu místnosti, na strop za ta léta zčernalý kouřem ze dřeva a z tabáku. Odtamtud, jak Jonathan soudil, pocházely otcovy příběhy. Když se Joe vrátil pohledem do místnosti, byl připraven, jenjen otevřít ústa.

„Byl jednou jeden...“

Dveře se otevřely.

Na nového návštěvníka bylo už pozdě. Ať to byl, kdo byl, otálel s příchodem. Studený závan rozkomíhal svíce a vnesl do zakouřené místnosti vůni zimní řeky. Pijáci vzhledli.

Viděli to všichni, ale dlouho nikdo nezareagoval. Snažili se pochopit, co vidí.

Muž ve dveřích – jestli to byl muž – byl vysoký a silný, ale hlavu měl nestvůrnou a oni od ní odvraceli oči. Byla to obluda z lidových povídaček? Spali snad a tohle se jim zdálo? Nos měl ten tvor křivý a zploštělý, zel pod ním otvor plný zčernalé krve. Už to bylo strašidelné až dost, jak o tom svědčily jejich pohledy, ale to příšerné stvoření navíc neslo v náručí velikou loutku s voskovým obličejem a údy a s přimalovanými lesklými vlasy.

K činu je přiměl až sám muž. Napřed zařval, z těch znetvořených úst se vydral mohutný řev, pak se muž zapotácel a zavrával. Dva čeledíni vyskočili ze židlí zrovna včas, že ho chytili za paže a zarazili v pádu, aby si nerozbil hlavu o dlažbu. Vtom se zvedl s rozevřenou náručí od krbu Jonathan Ockwell a do té náruče mu vlétla pořádně těžká loutka, kterou jeho klouby a svaly sotva zvládly.

Lidé se vzpamatovali a uložili bezvědomého na stůl. Přitáhli ještě druhý stůl, aby se tam vešel i s nohama. Pak tam ležel natažený, všichni kolem něho stáli a zdvíhali nad něho lampy a svíce. Zornice měl nehybné.

„Je po něm?“ ptal se Albright.

Odpovědí mu bylo nezřetelné mumlání a zamračené tváře.

„Profackujte ho,“ radil jeden. „Schválně, jestli ho to probudí.“

„Nalejem do něj frťana,“ navrhoval druhý.

Margot si prorazila cestu ke stolům a zkoumavě si ho prohlížela. „Nefackujte ho, když má takhle rozbitou hubu. A taky do něj nic nelijte. Počkejte moment.“

Obrátila se ke svému místu u kamen. Ležel tam polštář; sebrala ho a nesla ke světlu. Pod svící našla bílý puntík na bavlně. Zavrtala do něj nehtem a vytáhla pírkó. Muži na ni hleděli a údivem třesli oči.

„Toho teda těžko vzbudíte, když ho budete lechtat,“ prohlásil jeden kopáč šterku. „Ani kdyby byl živej, natož v tomhle stavu.“

„Já ho nechci lechtat,“ opáčila Margot.

Položila mu pírkó na rty. Všichni zírali. Chvilku se nedělo nic, pak se jemné chmýří zachvělo.

„Dýchá!“

Úlevu brzy vystřídala další zmatená vlna.

„Ale kdo to jako je?“ zeptal se lodník. „Zná ho tu někdo?“

Následoval obecný tartas, s nímž vážili ten dotaz. Jeden připomněl, že zná na řece každého od Castle Eaton až k Duxfordu, což je dobrých deset mil, a tohohle chlápka dozajista nezná. Druhý měl sestru v Lechlade a byl si úplně jistý, že tam ho tedy neviděl. Třetí měl dojem, že ho možná někde viděl, ale čím dál na něho kouká, tím méně za to dá ruku do ohně. Čtvrtý nadhodil, co kdyby to byl říční cikán, protože v téhle roční době připlouvají po vodě jejich lodě,

každý na ně podezíravě kouká a každý hledí na noc zamykat a brát dovnitř všechno, co není přibité. Ale tenhle má na sobě dobrou vlněnou kazajku a drahé kožené boty. Ne, to není žádný odraný cikán. Pátý na něj civěl vítězně, no, nemá tu samou vejšku a není stavěnej zrovna tak jako Liddiard z Whiteyova statku a nemá taky vlasy tý samý barvy? Šestý přišel s tím, že Liddiard sedí tady na druhým konci stolu, a když se tam pátý zadíval, nedokázal to popřít. Když všichni řekli, co měli na srdci, se nakonec první, druhý, třetí, čtvrtý, pátý, šestý a všichni ostatní shodli, že toho člověka neznají – aspoň se jim to nezdá –, jenže když je takhle zřízený, kdo to zas má vědět docela jistě?

Do ticha, které následovalo po tomto závěru, promluvil sedmý: „Co ho to asi potkalo?“

Šaty měl mokré a linula se z nich zelenohnědá vůně řeky. Něco se mu přihodilo na vodě, to bylo zjevné. Dali se do řeči o nebezpečí na řece, voda umí vyzrát i na toho nejfikanějšího vodáka.

„Má tady loď? Mám jít a kouknout se, jestli bych ji našel?“ nabídl se Beszant, opravář lodí.

Margot jistými jemnými pohyby chlapíkovi umyla krev z obličeje. Zašklebila se, když objevila zející ránu, která mu rozťala horní ret a rozdělila kůži na dva visící cáry, jež odhalovaly rozbité zuby a zakrvácené dásně.

„Nechte loď plavat. Teď jde o toho chlapa. S tím já si sama neporadím. Kdo skočí pro Ritu?“ Rozhlédla se a všimla si podruha, příliš chudého na to, aby moc pil. „Neathe, vy máte rychlé nohy. Nezaběhnul byste do Rush Cottage, přivedl sestru a nepřerazil se přitom? Pro dnešek už máme jednoho maléru až dost.“

Chasník vyrazil.

Jonathan se mezitím držel stranou. Promočená loutka byla těžká a neskladná, posadil se tedy a vzal si ji na klín. Myslel na lepenkového draka, kterého s sebou nosily

maškary o posledních vánočních hrách. Byl lehký a tuhý, a když po něm člověk přešel nehtem, vydával lehounké tat-tat-tat. Loutka taková nebyla. Myslel na panenky vycpané rýží, které znal. Ty byly těžké a měkké. Nikdy neviděl žádnou takhle velikou. Přičichl jí k hlavě. Neucítil pach rýže – jenom řeky. Vlasy měla pravé; nemohl přijít na to, jak jsou přidělané k hlavě. Ucho bylo tak opravdové, že bylo asi odlito podle skutečného ucha. Obdivoval dokonalé provedení řas. Když se konečkem prstu dotkl měkkých, vlhkých šimravých brv, pohnulo se trošinku víčko. Dotkl se ho, jak nejjemněji uměl, a pod ním něco bylo. Bylo to kluzké a kulovité, měkké i pevné zároveň.

Zmocnilo se ho cosi temného a neuchopitelného. Za zády rodičů i hostů zkusil postavičkou zatřást. Jedna paže sklouzla a zahoupala se v ramenním kloubu tak, jak by se paže loutky houpat neměla, a on pocítil, jak v něm stoupá vodní hladina, mocný a rychlý proud.

„Je to malá holka.“

Překřikovali se kolem raněného, nikdo ho neslyšel.

Znovu, hlasitěji: „*Je to malá holka!*“

Ohlédli se.

„Nechce se probrat.“

Otočili se. Nakupili se kolem Jonathana. Na tělíčku utkvělo dvanáct párů upřených očí.

Pleť se jí třpytila jak voda. Záhyby bavlněných šatů lnu-ly k hladkým liniím údů a hlava se skláněla na krku v úhlu, na nějž by žádný loutkář nepřipadl. Byla to holčička a oni si toho nevšimli, nikdo z nich, ačkoliv to bylo zřejmé. Který tvůrce by se tak namáhal, vyrobil panenku tak dokonale jen proto, aby ji navlékl do bavlněných hábů, které by mohla nosit kdekerá chudá děvečka? Kdo by namaloval tak strašidelně neživou tvář? Který tvůrce jiný než náš milý Stvořitel by měl na to, aby vytvaroval křivku lícních kostí, vyprojektoval ta lýtka, tu útlou nožku s pěti prstíky tak

individuálně odlišenými, tak vhodně a do takových podrobností rozvrženými? Ovšemže to byla holčička! Jak si jen mohli myslet něco jiného?

V místnosti obvykle tak kypící slovy se teď rozhostilo ticho. Ti, kteří byli otci, mysleli na své vlastní děti a dušovali se, že jim až do konce svých dnů neřeknou jediné křivé slovo. Ti, co byli staří a nikdy žádné vlastní dítě nepoznali, trpěli velkou bolestí prázdnoty a ti, kdo byli bezdětní a dosud mladí, ty zasáhla touha sevřít v náručí své vlastní potomky.

Konečně někdo prolomil ticho.

„Bože dobrý!“

„Mrtvá, chudák škvrně!“

„Utopila se!“

„Dej jí peříčko na rty, mami!“

„Ach, Jonathane. Na to už je pozdě.“

„Ale u toho chlápka to zabralo!“

„Ne, synku, ten ještě dýchal. Peříčko jenom ukázalo, že v něm přece jen život dřímá.“

„Možná že v ní je taky!“

„Je jasný, že je po ní, po chudince malý. Nedejchá a pak, stačí se podívat, jakou má barvu. Kdo tu děvenku odnese do komory? Odneste ji, Higgsi.“

„Ale tam je zima,“ protestoval Jonathan.

Matka mu poklepala po rameni. „Jí to nebude vadit. Ona už tady doopravdy není a tam, kam odešla, není nikdy zima.“

„Dovol, já ji vezmu.“

„Ty vezmeš lucernu a odemkneš panu Higgsovi dveře. Je na tebe moc těžká, miláčku.“

Jonathan uvolnil stisk, kopáč se chopil tělíčka a zdvihl je, jako by nevážilo víc než husa. Jonathan mu posvítíl na cestu ven a za roh do malého kamenného přístavku. Bytelná dřevěná vrátka vedla do úzké spižírny bez oken. Na pod-

laze jen udusaná zem, na zdech ani omítka, natož tapety nebo výmalba. V létě to bylo příhodné místo pro oškubanou kachnu nebo pro pstruha, na kterého ještě nepřišla chuť ani řada; za takovéhle zimní noci to ovšem bylo horší. Z jedné stěny vystupovala kamenná deska; na ni ji teď Higgs položil. Jonathan si pamatoval, jak je lepenka křehká, a tak dívence raději přidržel lebku – „aby jí to nebolelo“ –, když se měla dotknout kamene.

Higgsova lucerna vrhla na dívčí tvářičku kruh světla.

„Máma říkala, že je mrtvá,“ hlesl Jonathan.

„To taky je, mladej.“

„Máma říká, že už je jinde.“

„To je.“

„Vypadá, jako by byla tady a koukala na mě.“

„Všechno myšlení ji vopustilo. Vodešla z ní duše.“

„Co když jenom spí?“

„Kdepak, mladej. To už by se vzbudila.“

Lucerna vrhla na nehybnou tvářičku mihotavé stíny, teplé světlo jako by chtělo maskovat mrtvolnou bledost pleti, ale jakýkoliv vnitřní záblesk života nenahradilo.

„Byla jednou jedna a ta spala stovky let. A vzbudila se polibkem.“

Higgs na něj ostře pohlédl. „To bylo asi jen v pohádce.“

Kruh světla sklouzl z dívčí tváře a osvětlil Higgsovy nohy, které se odsud opět vzdalovaly; u dvířek si však Higgs všiml, že za ním Jonathan nejde. Otočil se a zdvihl lucernu právě včas, aby spatřil, jak se Jonathan v temnotě sklání a tiskne na dětské čílko polibek. Pak dívčku upřeně pozoroval. A pak mu ramena smutně klesla.

Zamkli za sebou dvířka a šli pryč.

Mrtvé tělo bez příběhu

 Dvě míle od Radcotu sídlil doktor, ale nikoho ne-
napadlo pro něho poslat. Byl starý a drahý a většina jeho
pacientů umřela, což nebylo právě povzbuzující. Místo toho
udělali rozumnou věc: poslali pro Ritu.

Uběhlo půl hodiny, co položili muže na dva stoly, když
se zvenku ozvaly kroky, otevřely se dveře a vešla žena. Kro-
mě Margot a jejích dcer, které patřily k hostinci U Labutě
jako prkna na podlaze a kameny ve zdech, zde byly ženy
k spatření jen zřídka, a tak se na ni upřely zraky všech. Rita
Sundayová byla prostřední výšky, vlasy neměla ani plavé,
ani tmavé. Ve všech ostatních ohledech na ní nic obvyklé-
ho nebylo. Hodnotící pohledy mužů soudily, že se jí toho
spousta nedostává: lícní kosti měla moc vystouplé a hrana-
té, nos trošinku moc veliký, brada jí až drobet moc trčela
kupředu. Nejhezčí na ní byly oči, docela pěkně tvarované,
i když byly šedivé a hleděly zpod souměrného obočí až
příliš pokojně. Na mladou byla moc stará a jiné ženy jejího
věku by už muži dávno vyřadili ze seznamu takto hodno-
cených, ale Rita měla ve své prostotě a po třech desetiletích
panenství pořád něco do sebe. Vděčila za to své rodinné
historii? Místní felčarka a porodní bába se narodila v klá-
šteře a žila tam až do své dospělosti, veškerých svých léčitel-
ských dovedností nabyla v tamní nemocnici.

Vkročila do šenku U Labutě. Jako by netušila, že se na ni upírají všechny oči, rozepjala si střízlivý vlněný kabát a vyvlékla se z rukávů. Pod ním měla prosté tmavé šaty.

Šla rovnou k zakrvácenému muži, který dosud ležel v bezvědomí na dvou stolech.

„Dala jsem vám ohřát vodu, Rito,“ ozvala se Margot. „A připravila hadry, všechno čisté. Co budete chtít ještě?“

„Lepší světlo, jestli to nějak půjde.“

„Jonathan přinese seshora všechny zbylé lucerny a svíčky.“

„A počítám, že taky...“ Rita si umyla ruce a nenápadně zkontrolovala, kolik mají muži na bradách šrámků, „... břitvu a někoho, kdo má jemnou a pevnou ruku na holení.“

„Joe to svede, no ne, Joe?“

Joe přikývl.

„A kořalku. Nejsilnější, co máte.“

Margot odemkla zvláštní skříňku a vytáhla zelenou láhev bez etikety. Postavila ji Ritě vedle tašky a všichni pijáci na ni hleděli. Bez etikety, to je asi vypálená načerno, z čehož plyne, že bude dost silná, aby porazila koně.

Dva lodníci, kteří drželi svítilny nad mužovou hlavou, sledovali, jak felčarka zkoumá prohlubeň jeho úst. Potřísnila si dva prsty krví, když odtud vyňala vyražený zub. Za vteřinku vytáhla dva další. Pátrající prsty projely po okraji dosud mokrých vlasů. Centimetr po centimetru mu prohmatávala lebku.

„Má zranění jen na obličeji. Mohlo to být horší. Tak, nařed ho zbavíme těch mokrých hadrů.“

Místností projel nepokoj. Neprovdaná žena by neměla svlékat muže ze šatů, narušila by tím přirozený běh světa.

„Margot,“ navrhla Rita mírně, „dohlédnete na ty chlapy?“

Obrátila se zády a zabývala se svou taškou, odkud si vytahovala nástroje, Margot zatím muže nabádala, aby s ním

při svlékání nakládali jemně: „Nevíme, jestli není poraněnej taky jinde. Ať mu ještě víc neublížíte,“ a mateřskými prsty rozepínala knoflíky a rozvazovala šňůrky všude, kde to příliš napitým nebo zkrátka nešikovným mužským dvakrát nešlo. Šaty se kupily na podlaze: námořnická kazajka s mnoha kapsami, jakou nosí lodníci, ale z lepší látky; nově podražené boty ze silné kůže; pořádný pásek, i když každý chlap od řeky by se spokojil s provazem; tlusté vlněné podvlékačky a pletený nátělník pod plstěnou košili.

„Kdo je to? Známe ho?“ zeptala se Rita a dívala se jinam.

„Nemáme šajna, možná jsme ho už někde zmerčili. Ale těžko říct, když je takhle zřízenej.“

„Stáhli jste mu kazajku?“

„Ba.“

„Třeba by se mu Jonathan podíval do kapes.“

Když se zase otočila ke stolu, byl pacient nahý a měl na sobě bílou utěrku, která chránila jeho stud a Ritinu pověst.

Cítila, jak po ní těkají očima a odvracejí je.

„Joe, kdybyste mu co neopatrněji oholil horní ret. Moc dobře vám to nepůjde, ale pokuste se. A pozor kolem nosu – má ho zlomený.“

Začala vyšetřovat. Položila mu ruce napřed na nohy, pohnula mu kotníky, dotkla se holení, lýtek... Bílé ruce svítily na jeho tmavší kůži.

„Hejbal se na čerstvým povětří,“ poznamenal jeden kopač.

Prohmatala kosti, svaly, šlachy a odvracela přitom oči od jeho nahoty, jako by její prsty viděly lépe než oči. Pracovala svižně, rychle poznala, že aspoň tady je všechno v pořádku.

Když její prsty dospěly na mužovo pravé stehno a k okraji utěrky, zastavily se.

„Posvíťte sem, prosím.“

Pacient měl ošklivě odřený celý bok. Rita nakapala zelenou kořalku na hadřík a přitiskla ho na ránu. Chlapi kolem stolu sevřeli rty v mimoděčném soucitu, ale muž se ani nepohnul.

Jedna ruka mu spočívala podél stehna. Byla tak oteklá, až se zdála dvakrát větší, než měla být, zakrvácená a podivně zbarvená. Rita i na ni nakapala kořalku, ale bez jakékoliv odezvy, ačkoliv to zkoušela několikrát. Inkoustové skvrny, ne modřiny ani zaschlá krev. Zaujalo ji to, zdvihla mu ruku a prohlížela si je zblízka.

„Bude to fotograf,“ prohlásila.

„To mě podrž! Odkud to víte?“

„Ty prsty. Vidíte ty stopy? Skvrny od dusičnanu stříbra. Ten se používá k vyvolávání fotografií.“

Využila údivu, který vzbudila svou zprávou, aby propátrala okolí utěrky. Jemně mu stiskla břicho, nenašla žádné známky vnitřního poranění; postupovala dál a světlo ji následovalo, dokud bílá utěrka nezapadla do temnot a chlapi se mohli ujistit, že Rita se bezpečně vrátila zpět do říše řádných mravů.

Ani když muž pozbyl poloviny hustých vousů, nepůsobil méně strašidelně. Nešťastný nos jen o to více vyčníval, rána, která rozsekla ret a táhla se k bradě, vypadala desetkrát hrozivěji, když byla obnažená. Oči měl tak oteklé, že by je nemohl otevřít. Na čele se mu šklebila potrhaná a zakrvácená kůže; Rita z ní vytáhla úlomky jakéhosi tvrdého dřeva, vyčistila ji a pak se zaměřila na jeho horní ret.

Margot jí podala jehlu a niť, obojí sterilizované v kořalce. Rita zabodla hrot jehly do kůže; světlo svíčky se zatřepalo.

„Kdo to potřebuje, ať se posadí,“ zavelela. „Jeden pacient je ažaž.“

Nikdo však nebyl ochoten připustit, že by se posadit měl.

Provedla tři úhledné stehy, protáhla nit a chlapi buď odvraceli pohled, nebo fascinovaně zírali na tu podívanou, jak je lidská tvář štupeována jako prodřený límec.

Když bylo hotovo, slyšitelně vydechli úlevou.

Rita si prohlížela svou ruční práci.

„Teď už vypadá drobet líp,“ připustil jeden z lodníků.
„Leda by to bylo tím, že už jsme si na něj zvykli.“

„Hmm,“ napolo souhlasila Rita.

Sáhla muži do tváře, uchopila mu nos palcem a ukazovákem a silně zakroutila. Ozval se zřetelný zvuk, jak se chrupavka i kost pohnuly – takové mlaskavé křupnutí – a světlo svíce se náhle roztřásl.

„Chyť ho, rychle!“ vykřikla Rita a čeledín dnes už podruhé třímál váhu kamaráda, který se mu zhroutil do náručí, když se kopáčovi podlomila kolena. Svíce všech tří přitom spadly na podlahu, pádem uhasly a jaly se mohutně čmoudit.

„Teda,“ řekla Margot, když svíce znovu vzplály, „to je mi noc. Asi bychom měli toho chudáka uložit do nocležny pro poutníky.“ V době, kdy byl most v Radcotu široko daleko jediným přechodem přes řeku, přerušovalo tu mnoho cestujících svoji pouť a v hospodě byla na konci chodby místnost, které se dosud říkalo nocležna poutníků, ačkoliv už byla v této době málo užívána. Rita dohlížela na přenesení pacienta, pak ho uložila na postel a přikryla pokrývkou.

„Než půjdu, ráda bych se podívala na to dítě,“ řekla.

„Asi se nad tím chudátkem budete chtít pomodlit. Samozřejmě.“ Podle mínění místních nebyla Rita jen dobrá ranhojička, ale – vzhledem k času strávenému v klášteře – mohla v případě nezbytnosti zastoupit i kněze. „Tady je klíč. Vemte si svítilnu.“

Rita, teď už zase v klobouku a plášti s šálou staženou do obličej, vykročila ze dveří.

Rita Sundayová se mrtvých nebála. Byla na ně zvyklá od dětství – dokonce se z mrtvého těla narodila. Stalo se

to takhle: před třiceti třemi roky se zoufalá žena v pokročilém těhotenství vrhla do řeky. Nějaký lodník ji zahlédl a vytáhl ji, ze tří čtvrtin utopenou. Odvezl ji k jeptiškám do Godstow, které tam v klášterním špitále pečovaly o chudé a potřebné. Žila dost dlouho, aby začala rodit. Ztratila spoustu sil, když se málem utopila, a neměla sílu dítě přivést na svět. Zemřela, když jí břicho zvlnila silná kontrakce. Sestra Grace si vykasala rukávy, vzala skalpel, vedla mělký rudý zakřivený řez břichem mrtvé ženy a vytáhla z něj živé dítě. Nikdo neznal jméno jeho matky a dítěti by je stejně byli nedali: zemřelá třikrát zhřešila, cizoložstvím, sebevraždou a pokusem zabít své dítě; bylo by bezbožné povzbuzovat dítě, aby na ni vzpomínalo. Pojmenovali holčičku Margaretu, po svaté Margaretě, a říkali jí zkráceně Rita. Co se příjmení týče, když nebyl po ruce žádný zploditel z masa a krve, nazvali ji, stejně jako všechny bezejmenné sirotky v klášteře, podle dne zasvěceného Otci nebeskému Sunday, Neděle.

Malá Rita se dobře učila, projevovala zájem o špitál, a tak jí dovolili, aby tam pomáhala. Našly se práce, které zvládlo i dítě: v osmi stlala postele a máchala zakrvácená prostěradla i utěráky; ve dvanácti nosila kbelíky horké vody a pomáhala strojit mrtvé. Když bylo Ritě patnáct, čistila rány, napravovala zlomeniny a zašívala kůži; když jí bylo sedmnáct, zbývalo málo z ošetřovatelské profese, co by neuměla. Také už sama vedla porod. Klidně mohla zůstat v klášteře, stát se jeptiškou a obětovat svůj život Bohu a nemocným, kdyby se nestalo tohle: Jednou sbírala bylinky na říčním břehu a přitom ji napadlo, že není jiný život kromě tohoto. Byla to ohavná myšlenka, vzhledem k tomu, co ji učili, ale místo aby se cítila provinile, zaplavila ji úleva. Jestli není nebe, není ani peklo, a jestli není peklo, pak její nepoznaná matka nezakouší věčná muka pekelná, je prostě pryč, odešla, není tu, unikla všemu trápení. Pověděla

jeptiškám, že změnila názor, a než se probraly z ustrnutí, sbalila si noční košili a spodní prádlo a odešla, nevzala si ani zubní kartáček.

„A co tvá povinnost!“ volala za ní sestra Grace. „K Bohu a k nemocným!“

„Nemocní jsou všude,“ zakřičela v odpověď Rita a sestra Grace hlesla: „A Bůh taky,“ ale potichu a Rita to nezaslechla.

Mladá zdravotnice pracovala nejprve v oxfordské nemocnici; pak, když si povšimli jejího nadání, jako vrchní sestra a asistentka osvětleného lékaře v Londýně. „Bude to velická ztráta pro mě i pro profesi, když se vdáte,“ opakoval jí nejednou, když bylo jasné, že zase padla do oka nějakému pacientovi.

„Vdávky nejsou pro mě,“ odpovídala vždycky.

„Proč ne, proboha?“ naléhal, když už slyšel stejnou odpověď tucetkrát.

„Jsem na světě prospěšnější jako zdravotnice než jako manželka a matka.“

To bylo jen půl odpovědi a druhá půle vyšla najevo už za několik dní.

Přijali mladou maminku, stejně starou jako Rita. Čekala už třetí dítě. Všechno dosud probíhalo hladce a nebyl žádný zvláštní důvod, proč se obávat nejhoršího. Dítě nebylo v obrácené poloze, stahy netrvaly příliš dlouho, nebylo nutné použít kleští a placenta vyšla čistě. Jenom nemohli zastavit krvácení. Žena krvácela a krvácela a krvácela, dokud nezemřela.

Doktor mluvil s manželem a Rita zatím obratně a zkušeně sbírala zakrvácená prostěradla. Už dávno přestala počítat mrtvé matky.

Když vešel doktor, měla všechno přichystané k odchodu. Tiše odešli z domu. Po několika krocích řekla: „Já takhle nechci zemřít.“

„Nemám vám to za zlé,“ odušil on.

Doktor měl přítele, jistého pána, který často přicházel v čas večere a odcházel až druhý den ráno. Rita o tom nikdy nemluvila, doktor si však uvědomoval, že Rita o jeho lásce k tomu muži ví. Zdálo se, že ji to nepohoršuje, a byla naprosto diskrétní. Několik měsíců o tom přemýšlel a pak jí učinil překvapující návrh.

„Co kdybyste si vzala mne?“ zeptal se jí jednoho dne mezi dvěma pacienty. „Nebylo by to... chápete. Ale mně by se to hodilo a pro vás by z toho plynuly určité výhody. Finanční zabezpečení. Vlastní pokoje v tomhle domě. Pacientům se to bude zamlouvat.“

Rozmyslela si to a souhlasila. Zasnoubili se, ale než se mohli vzít, dostal lékař zápal plic a předčasně zemřel. V posledních dnech svého života k sobě povolal právníka a změnil poslední vůli. Odkázal svůj dům s veškerým vybavením tomu pánovi a Ritě zanechal částku dosti značnou, aby mohla žít sice skromně, ale nezávisle. K tomu doporučující dopis, v němž ji kromobyčejně chválil. Zdědila také jeho knihovnu. Proдалa všechno až na lékařské a vědecké spisy, zbytek sbalila a vydala se proti proudu řeky. Když člun připlul do Godstow, podívala se Rita na klášter, který právě míjeli, a pocítila překvapivou bolest, jež jí připomněla, že ztratila Boha.

„Tady?“ zeptal se člunař, který si špatně vyložil výraz její tváře.

„Jeďte dál,“ odušila.

A tak pluli další den a další noc, až dopluli do Radcotu. Líbilo se jí, jak to tam vypadá.

„Tady,“ řekla člunaři. „To bude ono.“

Koupila si domek, srovnala knížky do polic a dala na vědomí lepším domácnostem v okolí, že má doporučující dopis od vynikajícího londýnského lékaře. Jakmile ošetřila několik pacientů a odrodila půl tuctu dětí, měla vyhráno.

Místní bohatší rodiny nechtěly nikoho jiného, kdo by jim pomáhal na svět, ze světa i při všech možných chorobách mezitím. Byla to dobře placená práce a poskytovala ob-
stojný příjem, kterým doplňovala své dědictví. Mezi těmito
pacienty se vyskytli mnozí, kteří si mohli dovolit být hypo-
chondry; tolerovala jim jejich zahleděnost do sebe, neboť
jí to po finanční stránce umožňovalo, aby si za svou práci
počítala velice málo – anebo vůbec nic – těm, kteří by si ji
jinak nemohli dovolit. Když nepracovala, žila šetrně, me-
todicky pročítala knihy z doktorovy knihovny (nemyslela
na něho a ani se o něm nezmiňovala jako o svém ženichovi)
a věnovala se medicíně.

Rita už žila v Radcotu bezmála deset let. Smrti se neleka-
la. Během těch deseti let pečovala o mnohé umírající, byla
svědkem jejich skonu a strojila je k pohřbu. Smrt na ne-
moc, při porodu, nešťastnou náhodou. Smrt ze zlé vůle, jed-
nou nebo dvakrát. Smrt jako vítaný návštěvník ve vysokém
věku. Nemocnice v Godstow ležela u řeky, takže přirozeně
přicházela do styku i s těly utonulých.

Myslela na takovou smrt, když rázně kráčela nočním
chladem do přístěnku. Utopit se je snadné. Každý rok si
řeka vezme několik životů. Stačí k tomu jedna sklenka přes
míru, jeden spěšný krok, vteřina nepozornosti, nic víc. Její-
mu prvnímu utopenci bylo dvanáct, byl jen o rok mladší
než ona tehdy, uklouzl, když zpíval a šaškoval na zdyma-
dle. Potom v létě jeden flamendr šlápl vedle, když vystupo-
val z lodi, a v pádu se udeřil do spánku; jeho kamarádi byli
příliš opilí, než aby mu účinně pomohli. Student se předvá-
děl a jednoho zlatavého podzimního dne skočil z vrcholu
radcotského mostu; zaskočila ho hloubka a proud. Řeka je
řeka, v každé roční době. Pak tu jsou mladé ženy jako její
vlastní matka, ubohé duše neschopné čelit budoucí hanbě
a chudobě, nechané napospas milencem i rodinou, které
se vrhnou do řeky, aby se vším skoncovaly. A potom děti,

nechtěné uzlíčky masa, počátečky života, utopené dřív, než mohly začít žít. Viděla to všechno.

Rita otočila klíčem v zámku u dveří do dlouhé místnosti. Vzduch v přístěnku se zdál ještě chladnější než venku. Stoupal jí z nozder k čelu a rozvíjel se v pohyblivou mapu plnou průchodů a proláklín. Chlad s sebou nesl vůni země, kamení, a hlavně a především řeky. Její mysl byla rázem ve střehu.

Mdlé světlo svítilny nedosáhlo do rohů kamenné komory, ale mrtvé tělíčko osvětlené bylo, pableskovalo namodralým třpytem. To jeho naprostá bledost mohla za tenhle zvláštní efekt, ovšem kdo byl nadán představivostí, mohl si pomyslet, že se záře line ze samotných údů.

Rita přistoupila blíž a uvědomila si, jak se v ní pohnula neobvyklá ostražitost. Usoudila, že holčička bude tak čtyřletá. Kůži měla bílou. Byla oblečena nejjednodušším možným způsobem, paže a kotníky měla nahé, v záhybech se kolem ní rozkládala dosud vlhká látka.

Automaticky postupovala tak, jak se to naučila v klášteře. Zkontrolovala dech. Vzala dítě dvěma prsty za zápěstí, aby nahmatala pulz. Odhrnula víčko jednoho oka, aby prohlédla zorničky. Přitom v duchu naslouchala ozvěně modlitby, která poklidně provázela vyšetření: *Otče náš, jenž jsi na nebesích...* Slyšela to, ale její rty se přitom nepohnuly.

Nedýchá. Pulz nehmatný. Zorničky rozšířené. Přesto jí cosi nabádalo k neobvyklé opatrnosti. Stála nad mrtvým tělíčkem a uvažovala, co v ní vlastně budí ten nepokoj.

Snad za to může jen ten chladný vzduch.

Mrtvé tělo leccos napoví tomu, kdo již viděl mnoho zesnulých. Kdo se umí dívat, jako to uměla Rita, dozví se, kdy, jak a proč se to stalo. Začala tělíčko zkoumat tak zevrubně a pečlivě, že na zimu docela zapomněla. V mihotavém světle svítilny si přimhouřenýma očima prohlížela dětskou pokožku kousek po kousku. Zdvihla paže a nohy; cítila, jak

hladce se pohybují v kloubech. Nahlédla do uší a do nosních dírek. Prozkoumala ústní dutinu. Prohlédla si jednotlivě každý nehtík na rukou i na nohou. Nakonec od tělíčka odstoupila a zamračila se.

Něco tady nehrálo.

Rita, hlavu na stranu a ústa stažená úsilím, volala na pomoc všechny svoje vědomosti. Věděla, jak se utopenci svrasknou, napuchnou a nadmou. Věděla, jak pozbývají kůže, vlasů a nehtů. Nic z toho tu nebylo, to však jen znamenalo, že dítě nebylo ve vodě nijak dlouho. A potom hleny. Kdo se topí, tomu jde z úst a nosu pěna, ale na téhle mrtvé tvářičce nic podobného nebylo. To má také své vysvětlení. Když se holčička dostala do vody, byla už mrtvá. To je zatím jasné. Nešlo jí do hlavy něco jiného: Když se neutopila, co se jí stalo? Lebku měla nedotčenou. Údy neporaněné. Žádné modřiny na krku. Žádné kosti zlomené. Žádné známky poranění vnitřních orgánů. Rita věděla, co dokáže lidská zkaženost: Ohledala holčiččiny genitálie a poznala, že se nestala obětí násilného zásahu.

Bylo možné, že dítě zemřelo přirozenou smrtí? Nevykazovalo však žádné viditelné stopy choroby. Soudě podle váhy, pleti a vlasů bylo až mimořádně zdravé.

To všechno už bylo dost znepokojivé, ale bylo tu ještě něco. I za předpokladu, že dítě zemřelo přirozenou smrtí a – z důvodů, které si nedokážeme představit – je někdo vhodil do vody, měla by být na těle nějaká posmrtná poranění. Písek pleť odře, kamení pohmoždí, drť na říčním dně může pořezat tělo. Voda dokáže polámat kosti, lebka se roztrhne o pilíř mostu. Jenže ať si člověk prohlíží tohle děvčátko, jak chce, nenajde na něm odřeninu, zhmožděninu ani škrábanec. Tělíčko je nedotčené. „Jako loutka,“ řekl Jonathan, když popisoval, jak mu klesla do náručí. Rita teď chápala, proč si to myslel. Přejela konečky prstů po podrážkách dívčích střívků, okolo špičky palce. Byly tak

dokonalé, až by člověk řekl, že se holčička nikdy nedotkla nohou země. Nehýtky měla jemné a perlově se leskly jako u novorozence. Bylo dost divné, že na ní nezanechala stopy smrti, ale nepoznamenal ji zřejmě ani život, a to bylo, podle Ritiných zkušeností, něco zcela ojedinělého.

Tělo vždy vypráví příběh – ale tohle tělíčko bylo nepopsaný list.

Rita sáhla po svítilně na háku. Zamířila jejím světlem na dětskou tvářičku, ale ani ta neprozradila víc než zbytek těla. Nedalo se říci, zda tyhle neurčité a nedopilované rysy někdy v životě nesly otisky půvabu, plaché pozornosti nebo potutelného rošťáctví. Pokud v nich kdy sídlila zvědavost, poklid či netrpělivost, život neměl čas je trvale zachytit.

Ještě velice nedávno byla duše děvčátka naprosto bezpečně spojena s tělem. Vzдор všemu výcviku a vzdor veškerým zkušenostem se Rity náhle zmocnila celá bouře pocitů. Nebylo to poprvé od doby, kde se spolu rozešli, kdy zatoužila po Bohu. Po Bohu, který na ni v dětství dohlížel, všechno viděl, všechno věděl, všechno chápal. Jak prosté to bylo, že neznalá a zmatená mohla vložit všechnu víru do Otce, který se těšil dokonalému porozumění všech věcí. Dokázala snést, že sama neví ani zbla, když si mohla být jista, že Bůh ví všechno, ale teď...

Vzala dítě za ruku – dokonalou ručku s pěti dokonalými prstíky a s dokonalými nehty – položila si ji do dlaně a přikryla ji druhou rukou.

To je špatně! Všechno špatně! Takhle to nemá být!

A pak se to stalo.

Zázrak

— Než Margot namočila šaty zraněného do kbelíku se studenou vodou, prohledal mu Jonathan kapsy. Byla v nich: peněženka nasáklá vodou a v ní peněžní částka, která by pokryla všechny náklady; ještě by jim mohl všem koupit rundu, jen co se bude cítit lépe.

Jeden kapesník, skrz naskrz promočený.

Jedna dýmka, nerozbitá, a dóza s tabákem. Otevřeli víčko a ocenili, že obsah zůstal suchý. „Aspoň to ho potěší,“ říkali si.

Jeden kroužek, na kterém visela spousta jemných nástrojů a udělátek, nad kterými si lámali hlavu – že by spravoval hodiny? Zámečník? Lupič? – dokud nespatrili další předmět.

Fotografii. A pak si vzpomněli, že měl tmavé skvrny na prstech a Ritu napadlo, že to možná je fotograf; jak se zdá, něco na tom bude. Ty nástroje asi mají co dělat s jeho povoláním.

Joe vzal od syna fotografii a jemně ji otřel vlněnou manžetou, aby oschla.

Byl na ní cíp pole, jasan a jinak skoro nic.

„Už jsem viděl lepší obrázky,“ řekl někdo.

„Chtělo by to věž kostela nebo doškovou chalupu,“ řekl jiný.

„Nevypadá to, že by to byla fotka něčeho určitýho,“ poškrábal se třetí údivem na hlavě.

„Trewsbury Mead,“ prohlásil Joe, který to jediný poznal. Nevěděli, co k tomu dodat, tak pokrčili rameny a položili fotografii na krbovou římsu, aby oschla, a přešli k dalšímu a poslednímu předmětu vytaženému z mužových kapes, což byla: cínová krabička, v níž našli hromádku kartiček. Sebrali jednu svrchu a podali ji Owenovi, který z nich byl nejlepší čtenář. Ten zvedl svíci a nahlas přečetl:

Henry Daunt, Oxford

Portréty, krajiny, výjevy z města i venkova

Rovněž: pohlednice, průvodce, rámování

Zvláštní nabídka: scény z Temže

„Strefila se!“ vykřikli. „Říkala, že je to fotograf, a tadyhle je důkaz.“

Pak Owen přečetl adresu na oxfordské High Street.

„Kdo má jet zejtra do Oxfordu?“ zeptala se Margot. „Ví to někdo?“

„Muž vod mý sestry vozí ve člunu sýr,“ navrhl šterkař. „Já bych tam navečír zašel a řekl bych mu o to.“

„Člunem to budou dobrý dva dny, no ne snad?“

„Nemůžem nechat jeho rodinu, aby se vo něj dva dny strachovala.“

„Asi těžko vyjede zejtra, muž tý tvý sestry, co? Kdyby jel, tak se nevrátí na Vánoce.“

„Tak zbejvá dráha.“

Dohodli se, že pojede Martins. Na statku ho zítra nebudou potřebovat a on má sestru, která bydlí pět minut od nádraží v Lechlade. Půjde odsud hned za ní, aby ráno chytil první vlak. Margot mu dá na cestu; adresu si opakoval, dokud se ji nenaučil. Pak vyrazil se šilinkem v kapse a s nejnovější historkou na jazyku. Měl před sebou šest mil podél řeky, aby si své vyprávění nazkoušel; až dorazí ke své sestře, bude už řádně vybroušené.

Ostatní štamgasti otáleli. S obvyklým vyprávěním byl pro dnešek konec – kdo by se vzdal příběhu, který se právě odehrává? A tak si dali znovu naplnit korbele a sklínky, opět si zapálili dýmky a usadili se na židlích. Joe odnesl holicí náčiní a vrátil se do svého křesla; čas od času si tlumenně odkašlal. Ze své stoličky pod oknem sledoval Jonathan jedním okem polena v krbu a druhým dohlížel na dohořívající svíce. Margot proháněla řekou nasáklé šaty v kbelíku pomocí staré měchačky, a když je důkladně roztočila, postavila na kamna kastrol s kořeněným pivem. Vůně muškátového oříšku a nového koření se smísila s vůní tabáku a hořícího dřeva a potlačila pach řeky.

Pijáci se dali do řeči, nalézali slova, jimiž by proměnili dnešní událost v příběh.

„Když jsem ho viděl tamhle v těch dveřích, tak jsem celej vytuhnul. Žasnul jsem. Ne, ztuhnul jsem. To je správný. Užasl jsem.“

„Já byl ohromenej, to jo.“

„No a já? Mně to teda vzalo a ochromenej jsem byl taky. A co ty?“

Sbírali slova, stejně jako mnozí kopáči štěrku přinášející z lomu fosilie. Ostražitě jim naslouchali, těm vzácným, neobyčejným, jedinečným slovům.

„Já bych řekl, že jsem z toho *samým úžasem oněměl*.“

Zvažovali to, převalovali na jazyku. To bylo dobré. Po-chvalně přikyvovali výkonu svých druhů.

Jeden byl U Labutě nováčkem, ve vyprávění byl začátečník. Teprve hledal půdu pod nohama. „A co třeba *dočista otřesený*? Moh bych to tak říct?“

„Co by ne,“ dodávali mu odvahy. „Klidně si buď otřese-nej, jestli chceš.“

Opravář lodí se vrátil. Loď mohla taky něco prozradit a on se byl podívat, co měla na mysli. Celý hostinec na něho hleděl, čekal, co uslyší.

„Je tam,“ hlásil. „Celý opláštění má na cucky. Do něčeho pořádně práskla a nabírá vodu. Už je napůl pod vodou. Nechal jsem ji tam, nakláněla se na bok, tý už nic nepomůže. To by bylo tak všechno.“

„Co se tam podle tebe stalo? To jako narazila na molo?“

Opravář lodí, vědom si své kompetence, zavrtěl hlavou. „Něco se na tu loď zřítilo. Vzalo ji to seshora.“ Vysunul jednu ruku energicky před sebe a druhou dlaní ji připlácl, aby jim to názorně předvedl. „Náraz na molo to nebyl, to by to koupila z boku.“

Ted' se pijáci rozpovíдали. Probírali řeku po proudu i proti proudu, úsek po úseku, most po mostu, zvažovali, jaké nebezpečí tam hrozí lidem i lodím. Všichni tak či onak patřili k řece, když ne přímo profesí, tak dlouhým pobytem u ní, a všichni vykládali, co se jim kde přihodilo zlého a jak se z toho vyhrabávali. V duchu lodičku rozbíjeli o každou hráz a každé přístavní molo, o každý most a každé mlýnské kolo, po proudu i proti proudu, ale nic z toho se jim nezdálo. Až přišli k Ďáblovu jezu.

Jez měl vysoké jasanové opěry zatlučené v pravidelných rozestupech napříč přes řeku a mezi nimi vysoké hrazení, které mohlo být zvýšeno nebo sníženo podle výše průtoku. Bylo zvykem vysednout z lodi a přetáhnout ji pod jez po šikmě, která byla pro ten účel zřízena, a pod jezem znovu nasedat. Na břehu stál hostinec, takže se většinou dalo spoléhat, že narazíte na někoho, kdo vám s tím pomůže, když mu zaplatíte skleničku. Ale někdy – když byla prkna hrazení vytažena vzhůru a loď byla čiperná, když byla řeka klidná a lodník hodně zkušený – si člověk mohl uspořit trochu času a jez splout. Musel si loď pečlivě srovnat špičí po proudu a pak vytáhnout vesla, aby si je nezpřelámал o sloupky. Pokud byl na řece vyšší stav, musel se přikrčit nebo se natáhnout do lodi na záda, aby nevrátil hlavou do vytaženého hrazení nad jezem.

To všechno brali v úvahu vzhledem k muži. To všechno zvažovali vzhledem k lodi.

„Mohlo by to bejt?“ tázal se Joe. „Že by přišel k ourazu na Ďáblově jezu?“

Opravář lodí sebral z hromady úlomek dřeva, velký jako zápalka. Byla to největší z třísek, které Rita vytáhla zraněnému z čela, černá a pevná. Zamnul ji mezi prsty, zkoušel, jak pevné dřevu zůstalo po dlouhém pobytu ve vodě. Patrně jasanové – a opěry na jezu byly z jasanu.

„Počítám, že jo.“

„Sám jsem teda sjel Ďáblův jez víckrát,“ prohlásil po druh. „A hádám, že vy taky?“

Opravář lodí přikývl. „Když je řeka taková, aby to šlo, jasně.“

„Zkoušel byste to v noci?“

„Riskovat krk, abych ušetřil pár vteřin? Takovej blázen nejsem.“

Na všech bylo patrné uspokojení, že aspoň jeden aspekt noční události dosáhl objasnění.

„Ale stejně,“ poznamenal Joe po krátké odmlce, „jestli to schytal na Ďáblově jezu, jak se dostal odtamtud až sem?“

Dobrý půltucet možných řešení ztroskotál. Nikam nedospěli: probírali jednu teorii za druhou, zkoumali ji a shledávali lehkou. Řekněme, že to po té nehodě odvesloval... S takovým zraněním? Ne! Tak se dal třeba nést proudem, ležel v lodi mezi životem a smrtí, dokud se neprobral v Radcotu a... Nést proudem? S lodí v tomhle stavu? Že by ve tmě nikde neuvázla, takhle pošramocená, když celou dobu nabírala vodu? Ne!

Probírali to ze všech stran, nalézali jen vysvětlení, která odpovídala buď jedné, nebo druhé části faktů, ozřejmila by *co*, ale ne *jak*, nebo objasnila *kde*, ale už ne *proč*, až vyčerpali veškerou svoji představivost, a přece nebyli odpovědi o nic blíž. Jak to, že se neutopil?

Notnou chvíli byl slyšet jen hlas řeky, až si Joe zlehka odkašlal a nabral dechu k řeči.

„V tom má asi prsty Ticháček.“

Všichni vzhledli k oknu a ti, co seděli blíže, vyhlédli ven do tiché, čiré noci, ve které pableskovala rychle ubíhající tekutá čern. Převozník Ticháček. Všichni věděli, o koho jde, čas od času vystupoval v jejich vyprávění a někteří přísahali, že se s ním setkali. Objevil se, když měl člověk na vodě nějakou svízel, byl dlouhý a vyzáblý a vládl svým bidlem tak mistrovsky, že jeho pramička letěla po vodě jako poháněná nějakou nadzemskou silou. Nikdy slovo nepromluvil, ale dopravil člověka bezpečně ke břehu, takže se dožil příštího dne. Ale kdo neměl štěstí – tak se to vypráví –, toho dopravil na úplně jiný břeh. Takové nebohé duše se už nevrátily do hostince U Labutě, aby si vypily korbel a vyprávěly, s kým se to setkaly.

Ticháček. Vida, teď se z toho klubal docela jiný příběh.

Margot, jejíž matka i babička o Ticháčkovi mluvily v měsících před svou smrtí, se zamračila a obrátila hovor jinam.

„To pro něho bude smutný probuzení. Ztratit dítě – nic horšího vás ani potkat nemůže.“

Ozval se všeobecný mumlavý souhlas a Margot pokračovala: „Ale stejně, proč by bral nějaký táta své děcko takhle v noci na řeku? A k tomu v zimě! I to, že jel sám, byla potrhlost, ale s děckem k tomu...“

Tátové mezi hosty přikývli a přisoudili muži, který ležel v bezvědomí ve vedlejší místnosti, k té potrhlosti i zbrklosti.

Joe zakašlal a řekl: „Ta děvenka vypadala docela divně.“

„Zvláště.“

„Hodně podivně.“

„Tak jakoby jinak.“

„Nepoznal jsem, že je to dítě,“ ozval se váhavý hlas.

„To jsi nebyl jedinej.“

Margot o tom všem rozvažovala, když se chlapi bavili o lodích a o jezech. Myslela na svých dvanáct dcer a na své vnučky a pak se napomenula. Dítě je dítě, živé nebo mrtvé.

„Jak to, že jsme ji neviděli?“ zeptala se hlasem, který je všechny zahanbil.

Obrátili oči do temných koutů a pátrali ve své paměti. Zapřísahali poraněného, aby se jim znovu ukázal ve dveřích. Znovu si vyvolali svůj údiv, mysleli na to, na co dřív neměli čas pomyslet. Je to jako sen, myslili si, jako noční můra. Ten muž se jim zjevil jako něco z pohádky, jako obluda nebo démon. Pokládali dítě za loutku nebo za panenku.

Dveře se otevřely, jako se otevřely předtím.

Pijáci zamrkáním odehnali vzpomínky na muže a spatřili Ritu.

Stála ve dveřích, kde předtím stál on.

V náručí nesla mrtvé dítě.

Zase? Byl to přeskok v čase? Byli opilí? Přišli o rozum? Stalo se toho příliš a hlavy jim to nebraly. Čekali, až se svět zase srovná.

Mrtvolka otevřela oči.

Holčička pohnula hlavou.

Její pohled vyslal do místnosti vlnu tak silnou, že každé oko pocítilo záchvěv, každá duše se zakolébala na svém úvazišti.

Čas uplýval bez měření, až ticho konečně prolomila Rita: „Já nevím.“

Byla to odpověď na otázku příliš ohromující, než aby ji kdo položil – odpověď na otázku, kterou si sama sotva dokázala zformulovat.

Když jim došlo, že mají pořád ještě v ústech jazyky a ty jsou dosud co k čemu, pravila Margot: „Počkejte, zavinu ji do šály.“

Rita zvedla varovně ruku. „Nesmí se zahřát moc rychle. Byla tak dlouho v chladnu. Měly bychom ji asi ohřívat pomaloučku.“

Ženy položily dítě na předprseň okna. Bylo smrtelně ble-
dé. Nehýbalo se, ale oči mrkaly a hleděly.

Lodníci a zelináři a kopáči šterku, mladí i staří, s těžký-
ma rukama a zrudlými prsty, špinavými krky a zarostlými
bradami se na svých stoličkách nakláněli dopředu a zírali
tíše a toužebně na dívku.

„Zavírá oči!“

„Neumírá zase?“

„Zdvíhá se jí hrudník?“

„Á! Já to vidím! A teď klesá!“

„A zas se zdvíhá.“

„Usíná.“

„Pssst!“

Začali šeptat.

„Máme ji vzbudit?“

„Uhni kousek, jo? Nevidím, jak dýchá!“

„Teď už vidíš?“

„Nadechla se.“

„A vydechla.“

„Nádech.“

„Výdech.“

Stáli na špičkách a nakláněli se, nakukovali si vzájemně
přes ramena, mžourali do světla svíčky, kterou Rita držela
nad spícím děvčátkem. Sledovali očima každý jeho dech,
a aniž si toho byli vědomi, dýchali s ní, jako by svoje hrudi
přetvářeli ve veliké měchy, kterými by rozdýchali její plíce.
Sama místnost se jejím dechem šířila a stahovala.

„To musí bejt pěkný, mít malý dítě, vo který by se člověk
starał.“ To se ozval toužebným polohlasem kostnatý zelinář
s rudýma ušima.

„Jo, nad to není,“ přidávali se jeho kamarádi tesklivě.

Jonathan z holčičky nespouštěl oči. Sunul se po podla-
ze, až se dostal k ní. Nejistě natáhl ruku, a když Rita kývla
na souhlas, jemně se dotkl pramínku dětských vlásků.

„Jak jste to udělala?“ zeptal se.

„Já nijak.“

„Co ji teda přivedlo k životu?“

Rita zavrtěla hlavou.

„Nebyl jsem to já? Políbil jsem ji. Abych ji vzbudil – jako ten princ v pohádce.“ A sklonil rty k jejím vláskům, aby to Ritě předvedl.

„V opravdovém životě to takhle nechodí.“

„Je to zázrak?“

Rita se zamračila, neschopna odpovědět.

„Teď na to nebudeme myslet,“ řekla jeho matka. „Je spousta věcí, na které člověk ve tmě nepříjde a ve dne se rozpletou docela samy. To malá chudinka potřebuje spát, tak se kolem ní nemotej. Nech ji bejt, mám pro tebe práci.“

Znovu odemkla příborník a vytáhla láhev a podnos s dvanácti malými sklínkami; do každé nalila na prst kořalky.

Jonathan rozdál sklínky všem přítomným.

„Dej taky svému otci.“ Joe obyčejně v zimě nepil, natožpak když ho zlobily plíce. „A co vy, dáte si, Rito?“

„Dám si, děkuji.“

Jako jeden muž zdvihli sklínky ke rtům a jediným lokem je vyprázdnili.

Byl to zázrak? Bylo to, jako by se jim zdálo o hrnci zlaťáků, a když se vzbudili, našli ho na polštáři. Jako by si vykládali pohádku o krásné princezně a nakonec ji uviděli, jak sedí v rohu místnosti a naslouchá.

Bezmála hodinu potichu seděli, pozorovali spící dítě a divili se. Mohlo být dnes večer na světě nějaké zajímavější místo než hostinec U Labutě v Radcotu? A oni budou moci říkat: *Já u toho byl.*

Nakonec je Margot musela všechny poslat domů. „Byla to dlouhá noc a všem nám jenom prospěje, když se trochu vyspíme.“